

Dimitrij – Mitja Jerič

**VODIČ
PO POTEH SLOVENSKIH
PARTIZANSKIH BOLNIŠNIC
IN CIVILNEGA TABORIŠČA
POD SNEŽNIKOM
NA HRVAŠKI STRANI MEJE**

Logatec, 2014

NOVI CIP !!!

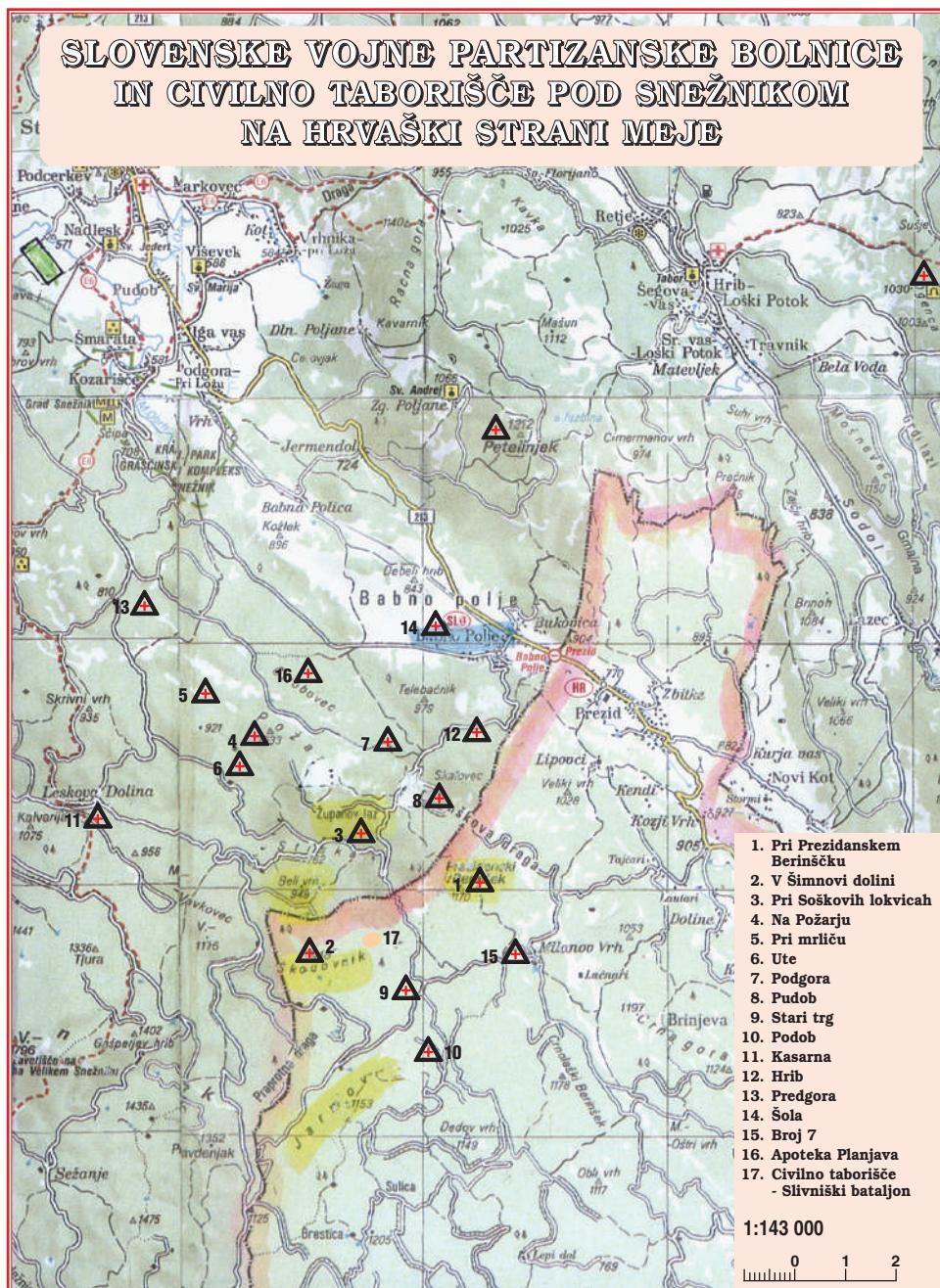
CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

000.00(000.000)"1941/1945"

JERIČ, Dimitrij

Vodič po potekh slovenskih partizanskih bolnišnic in civilnega
taborišča pod Snežnikom na hrvaški strani meje /
[[besedilo in] izdelava skic] Dimitrij-Mitja Jerič ; [fotografsko
gradivo Jože Omerzu]. - Logatec : samozal., 2014

000000000

Partizanske bolnišnice pod Snežnikom

**a/ na slovenski strani
meje:**

3. Pri Soškovich lokvica
4. Na Požarju
5. Pri mrliču
7. Podgora
8. Pudob
11. Kasarna
12. Hrib
13. Predgora
14. Šola
16. Apoteka Planjava

**b/ na hrvaški strani
meje:**

1. Pri Prezidanskem Berinščku
2. V Šimnovi dolini
9. Stari trg
10. Podob
15. Broj 7
17. Civilno taborišče - Slivniški bataljon

Predgovor

Po izdaji prvega Vodiča po poteh partizanskih bolnišnic pod Snežnikom se je pokazala potreba, da se objavi tudi delo naših slovenskih partizanskih bolnišnic, ki so delovale na hrvaški strani meje. Tam je delovalo slovensko civilno taborišče - Slivniški bataljon.

Da se ti kraji in dogodki povezani z njimi ne bi pozabili, naj ta skromni vodič ostane kot dokaz njihovega delovanja skupaj s seznamom bolnišnic na hrvaški strani meje. Bolnišnični teren na hrvaški strani meje je bil skrit globoko v zaledju gozda, daleč stran od glavnih komunikacij. Oskrba s sanitetnim materialom se je odvijala pod zelo težkimi pogoji. Kljub temu so partizani s svojo iznajdljivostjo, vzdržljivostjo ter genialno improvizacijo reševali vse težave. Njihova skrb za nemocne ranjence je občudovanja vredna in resnična prispodoba humanizma partizanskega zdravstva.

Minilo je 70 let odkar so te bolnišnice delovale, a tu so še zmeraj ljudje, ki se kot otroci ali kot partizani spominjajo teh časov. Naj bo ta Vodič poklonjen kot spomin vsem ranjencem, zdravstvenim delavcem, partizanskim enotam in prebivalcem Loške doline, Prezida in Čabra in njihovim političnim organizacijam, ki so bolnišnice varovale in oskrbovale.

Ob izidu tega drugega Vodiča se kot avtor zahvaljujem vsem, ki so mi pri zbiranju podatkov pomagali z dokumenti in osebno pokazali kraje bolnišnic ter me tudi spodbujali pri delu.

Še posebno se zahvaljujem svojim izrednim prijateljem: Ivanu Plosu, Antonu Mohoriču in Slavku Veselu. Pozabiti pa ne smem pohvaliti tudi Ladico Štritof in Antona Avsca za dokumente in pisne prispevke. Zahvaljujem se tudi slovenskim in hrvaškim gozdarjem in vsem, ki so mi pomagali pri prevozu do bolnišnic.

KRATKA KRONIKA DELOVANJA PARTIZANSKIH BOLNIŠNIC IN CIVILNEGA TABORIŠČA POD SNEŽNIKOM NA HRVAŠKI STRANI MEJE

V težko prehodnih gozdovih so bile dobro skrite partizanske bolnišnice, izmed katerih jih je sovražnik le malo odkril in uničil, izvirna in domiselna posebnost slovenskega partizanskega zdravstva. Poleg osrednjih partizanskih bolnišnic na Kočevskem Rogu, ki so delovale v glavnem v območju VII. Korpusa NOV in PO Jugoslavije na dolenjskem, so bile partizanske bolnišnice tudi na notranjskem. Njihovi začetki segajo v poletje 1942, v času velike italijanske ofenzive; tako je bila v juniju ustanovljena ena prvih partizanskih bolnišnic na Petelinjeku pod Petelinovim vrhom (kota 1212 to je na območju med Ložem in Loškim Potokom). Pred bližajočo ofenzivo se je morala umakniti in skriti v kraško jamo na Ogenjci. Zaradi izdajstva so jo Italijani odkrili; da ne bi prišlo v roke sovražniku, je ranjence (razen treh) in sebe ustrelila junaška bolničarka.

PRVE BOLNIŠNIŠNIČNE POSTOJANKE V SNEŽNIŠKIH GOZDOVIH

Bolnišnica Loškega odreda na Prezidanskem Berinščku Avgusta 1942 je bil ustanovljen loški odred, ki se je v začetku septembra bojeval z Italijani pri Babni Polici. Zaradi ranjencev v tem boju in ker so slutili, da jih bo v nadalnjih hudih bojih še več, je postala ustanovitev bolnišnice za notranjsko območje nujna. Zdravnik Loškega odreda dr. Aleksander Gala-Peter je z domačinom Valentinem Mlakarjem (Blaškov Tine) in Antonom Pintarjem v začetku septembra 1942 izbral zanjo primeren kraj pod vrhom Prezidanskega Berinščka, kjer je dobilo v okrilju gozdov zavetje pod šotori prvih pet ranjencev in trije bolniki, ki so se zastrupili s pitjem strojnega olja. V bližnjem Babnem Polju so dobili za prvo silo nekaj odej, kuhinjske posode, obvez in celo nekaj zdravil. Tudi po skromno hrano, predvsem po krompir so hodili v to vas.

Loški odred je tokrat taboril med Babno Polico in Otrbovcem in dr. Peter je domala vsak dan odhajal v štab odreda in sproti pripeljal v bolnišnico vsakega novega ranjenca. Tako tudi Rafaela Martinčiča-Rafla, domačina iz Loške doline, ki je pozneje po ponovnem prihodu v snežniško bolnišnico postal njen vojaški komandant. V odredu jih je le malo vedelo, kje se zdravijo njihovi ranjenci. Babnopolci pa so sumili, da je bolnišnica nekje v bližini, a o tem niso govorili in so dobro varovali skrivnosti. Treba je namreč povedati, da

so vaščani Babnega polja doživeli vso krutost italijanske okupacije. Dne 29. julija 1942 so v bližnji Vražji vrtec odvedli in ustrelili štirideset moških, že dan poprej pa devet kar pri košnji; torej skoraj vse moške iz te vasi. Preostalim vaščanom, v glavnem ženskam, gre zahvala za vsestransko pomoč, ki so jo od njih dobivale snežniške bolnišnice do konca vojne.

Že ob koncu septembra ali v začetku oktobra 1942 pa se je morala bolnišnica Loškega odreda, ki so jo pravočasno opozorili pred prodirajočimi Italijani in belogardisti, na hitro umakniti proti Beli Vodi. V Šimenovih dolinah pod Škodovnikom, kjer kraški teren z globoko vrtačo in s skalami dobro zakriva šotore, so se utaborili in poskrbeli za varnost, pa tudi glede prehrane jim ni šlo slabo, saj so jedli dvakrat na dan. Hrano sta nosila, in včasih tudi kak priboljšek v obliki mleka in suhega sadja, oba domačina Valentin Mlakar-Tine in Anton Pintar, pred vsem pa je bolnišnico oskrboval Loški odred, ki je še vedno taboril blizu Otrobovca. Le sanitarna oprema je bila skromna. Zdravnik je spočetka rane previjal z mokrimi, prekuhanimi zavoji. Za razkužilo je imel na razpolago le domače žganje. Kmalu pa je bila vzpostavljena zveza čez Snežnik na primorsko, od koder so začele redno dotekatki večje ali manjše pošiljke zdravil.

Primerilo pa se je, da so se vaščani pred okupatorjevim terorjem iz Loške doline namenili nekoliko preblizu bolnišnice urediti svoje taborišče.

8 Tako ji zaradi varnosti ni kazalo drugega, kot da

se je sredi ali konec oktobra ponovno preselila; novo zatočišče si je uredila blizu Soškove lokvice na koncu Županovega Laza.

DELOVANJE BOLNIŠNIC PO KAPITULACIJI ITALIJANSKE VOJSKE

Leta 1943 je bila zgrajena postojanka Stari trg blizu Bele Vode. Imela je štiri barake – za ranjence (s trideset do petintrideset ležišč), osebje, posebej za vodstvo postojanke in za kuhinjo. Namenjena je bila najtežjim ranjencem, ker je bila od vseh postojank najbolj skrita. Vodila jo je dr. Cirila Maselj-Mica, polit delegat je bil Janez Nedog, vojaški referent pa Rafael Martinčič-Rafl. Pri kirurških posegih je tu pomagal dr. Ivan Pintarič iz premične kirurške ekipe XV. divizije. Z dograditvijo te postojanke so januarja 1944 Ute opustili.

Za tako nastali blok bolnišničnih postojank, ki se je imenoval Slovenska vojna partizanska bolnica – Snežnik (SVPB-S).

Število ranjencev je bilo vsak dan večje. Sredi marca jih je bilo šestdeset, konec aprila pa že sedemindevetdeset. S hrano je bilo čedalje težje, kar je vodstvu bolnišnice povzročalo nemalo skrbi. Za veliko noč pa so dobili s Primorskega dvanajst voz najrazličnejših živil, kar je za nekaj časa nekoliko omililo stisko in skrbi.

Tolikšno število ranjencev je utesnilo dotedanje postojanke in zahtevalo gradnjo nove. Konec aprila so blizu Jarmovca (kota 1151) začeli z delom

v novi bolnišnici Podob, v skritem prostoru odmaknjenem od ceste Mašun – Leskova dolina – Babno Polje in je zato bila dokaj varna pred sovražnikom. Namenili so jo najtežjim ranjencem. Sestavljele so jo štiri barake: za ranjence, osebje in kuhinjo, četrta je bila namenjena za operacije. Tako posebno barako za operacije so v tem času uredili tudi v postojanki Stari trg. Dotlej so operirali kar v baraki, kjer so ležali ranjenci, ali pa kar na prostem, če je bilo lepo vreme. Nova postojanka je bila dograjena konec maja in je lahko sprejela štirideset ranjencev. Vodja postojanke je postal dr. Julij Saje-Hakim, ki je bil začasno dodeljen bolnišnici iz gibljive enote in je hkrati opravljal vse kirurske posege v bloku. Politični komisar je bil Jože Cetinski, vojaški vodja pa Salvatore Porcu. Dr. Saje je ostal v bolnišnici do julija, ko ga je zamenjal dr. Vaclav Pišot.

Primarija dr. Vaclava Pišota se ranjenci in bolnični bolnišnic pod Snežnikom radi spominjajo prav tako, kakor tudi ljudje iz vasi Babno polje. Skromen in požrtvovalen zdravnik-kirurg je številnim pomoči potrebnim nudil svojo zdravniško pomoč. Bil je velik, spoštovanja vreden človek svojega časa.

Po uspešni evakuaciji ranjencev in bolnikov od julija do oktobra 1944 z letali v Italijo, so 9. oktobra 1944 nemške in domobranske enote začele upadati na osvobojeno ozemlje v Loški dolini in tako ogrožale bolnišnice pod Snežnikom. Sovražnik je našel bolnišnici Podgora in Pudob in ju zažgal. V tem času so bolnišnice na hrvaški strani meje prevzele skrb in zavetje vsem ranjencem

in osebju bolnišnice Podob, in Stari trg in hrvaške bolnice Broj 7.

Tako so šli v novo zimo, ki je že sama po sebi prinašala vrsto tegob, a tudi nevarnost, da bi jih odkrili, se ni niti malo zmanjšala. V bolnišnici pa je tiste dni prišlo do kadrovskih sprememb v upravi. Dr. Božena Ravnihar-Nataša, politkomisar Janez Nedog in komandant Rafael Martinčič so odšli v začetku novembra na novo dolžnost v glavno upravo bolnišnic VII. Korpusa v Črmošnjice. Slovo ni bilo lahko, saj so skupaj napete in naporne čase evakuacije in vse nevarnosti zadnjega sovražnikovega napada.

Za v.d. direktorja je bila imenovana medicinka Pavla Kavčič, v.d. politkomisarja je postal Maks Završnik, pomočnik komisarja Julij-Kutin-Jule, vojaški komandant pa Janez Mavec. Tedaj so imeli le dvanajst ranjencev in petnajst bolnikov ter kar triinsedemdeset prostih postelj. Po 15. novembru je ostal na celotnem bloku en sam zdravnik – dr. Vaclav Pišot, ki je opravljal vse kirurške posege.

Že 2. decembra je sovražnik znova vdrl v Loško dolino proti Babnemu polju in napadel Notranjski odred. Upravo bolnišnice, ki je bila še vedno na rekovalescentnem oddelku Hrib, je šele streljanje opozorilo na bližajočo se nevarnost. Tako so ukrepali kakor navadno. Razposlali so patrulje, okreplili stražo in pospravili vse, kar je bilo mogoče, da bi sovražnik našel prazno barako. Potem so se proti večeru umaknili daleč v gozd. Pozno zvečer so stražarji opazili premikanje sovražnika iz Leskove doline; iz Babnega polja pa se

je približalo postojanki Hrib kakih trideset nemških vojakov, ki so zastražili cesto. Ko so Nemci zasedli tudi Prezid in Kozji Vrh, so morali člani uprave bolnišnice še bolj daleč v gozd, kjer so tri dni na prostem in v snegu čakali, da se bo sovražnik umaknil. Medtem so obiskali tudi postojanki Stari trg in Podob, kjer pa je bilo zaradi dobro zakamufliranih dohodov vse v redu. Toda Nemci še niso kazali namena, da bi se umaknili. Zato je uprava bolnišnice zaprosila komando mesta Čabar, če lahko zasede eno izmed izpraznjenih barak hrvaške bolnišnice Broj 7 blizu Milanovega Vrha. Ta se je namreč pred zimo preselila drugam. V tej postojanki so ostali vso zimo, čeprav so se Nemci 7. decembra umaknili iz Babnega polja in postojanke Hrib niso odkrili. Nekako v istem času pa so požgali bolnišnico Istrskega odreda SVPB-Z (Zalesje) v Brkinih, ki je bila že oktobra 1944 upravno priključena k SVPB-S.

Zaradi neprestane nevarnosti sovražnikovih napadov, predvsem pa zaradi hudega pomanjkanja hrane so v tej zimi v snegu in mrazu evakuirali na osvobojeno ozemlje v Belo krajinu štiri transporde ranjencev iz postojank bloka SVPB-S. Januarja 1945 sta delovali le še postojanki Stari trg in Podob. Sem so bili premeščeni ranjenci iz požgane bolnišnice Zalesje. Z njimi je prišel tudi zdravnik dr. Mohamed Gadžijev - Murat-Mišo. Tako je bilo 1945 v SVPB-S vsega šestintrideset ranjencev in bolnikov, od teh osem v Starem trgu, ki je bil tedaj namenjen rekovalessentom, preostali pa so bili v postojanki Podob.

12 Stari trg je takrat vodil bolničar Vinko Stančič.

Ko je bil po nesreči ranjen v nogu in so ga premestili v Podob, je njegovo delo prevzela priučena bolničarka Pavla Sitar. V Podobu je bil vodja dr. Vaclav Pišot.

V začetku februarja 1945 so v Belo krajino spet transportirali deset ranjencev. V Podobu so priredili sanitetni tečaj, ki ga je vodil dr. Pišot. Začeli so že z drugim tečajem, ko je sovražnik 26. februarja nenadoma napadel ekonomat. Ni pa povzročil posebne škode, saj so večino materiala pravocasno umaknili in poskrili.

Konec februarja sta odšla v Belo krajino v officirsko sanitetno šolo dr. Vaclav Pišot in dr. Mohamed Gadžijev; nadomestil ju je dr. Ivan Pintarič, vodstvo postojanke Podob pa je bilo zaupano Vinku Stančiču in jo je vodil do osvoboditve. Takrat so imeli na bloku še dvaindvajset ranjencev in dvanaest bolnikov ter enainsedemdeset prostih ležišč.

Pomlad 1945

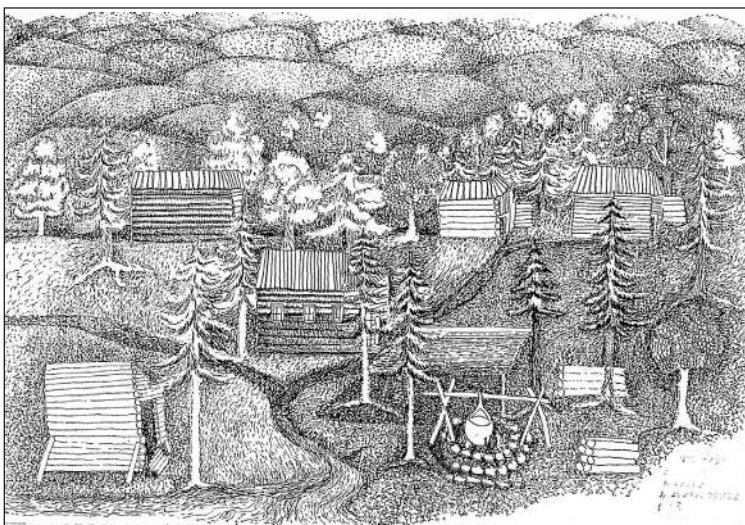
Sovražnikovi vdori v bližino postojank so se kar ponavljali. Iz Slovenskega primorja so 12. aprila 1945 umikajoči se četniki vdrli na Parg in v Čabar. Uprava bolnišnice se je iz Hriba morala spet umakniti v gozd. Ker pa je postajalo vsak dan bolj nevarno so dobili ukaz, naj SVPB-S zapustijo in se z ranjenci in osebjem preselijo v Belo krajino. To so sicer storili, a so jih iz Bele krajine takoj poslali nazaj, ker je močno kazalo, da bodo bolnišnico v snežniških hostah spet potrebovali. Res je bilo tako. Že v začetku maja so sprejeli štirideset ranjenih borcev XXIX. herce-

govske divizije. Vodstvo bloka SVPB-S je kot v.d. upravnika malo pred tem (28. aprila) prevzela medicinska sestra Martina Košak; za ranjence na Podobu pa je, kot že povedano, po odhodu dr. Pišota (26. februarja), skrbel bolničar Vinko Stančič.

Glavna uprava SVPB VII. korpusa je 8. maja odredila priključitev SVPB-R k SVPB-S. Evakuacija obeh bolnišnic iz gozdov se je začela 11. maja. Ranjence in bolnike iz Podoba, približno trideset, so šele sredi maja prepeljali v Stari trg pri Ložu, čez nekaj dni pa v Ljubljano v bežigrajsko gimnazijo, ki je bila zasilno preurejena v vojaško bolnišnico.

CIVILNO TABORIŠČE / SLIVNIŠKI BATALJON / NA HRVAŠKI STRANI MEJE

Civilni bataljon pod Snežnikom je nastal 2. septembra 1942, ko so partizani napadali italijansko postojanko v Starem trgu in belogardistične posadke v Danah, Pudobu, Vrhniku, Bajerju in Podložu. V gozdove pod Snežnikom se je takrat pod zaščito partizanov moralno umakniti več civilnih ljudi, tudi celih družin z otroki, katerih svojci so bili v partizanih in so bile močno izpostavljene že ves čas Roške ofenzive. V celoti so odšle cele družine. Tisto noč je namreč Loški odred vdrl v Loško dolino prvič po ofenzivi, hkrati pa je rajonski odbor OF sklenil ogrožene družine rešiti tako, da jih je odvedel v gozd. Veliko skupino beguncev, med

Taborišče »Slivniškega bataljona« pod Snežnikom
Narisala Marija Plos-Jelaska (takrat je bila stara 10 let)

katerimi je bilo okoli 30 otrok, je prvi dan spremljalo okoli 15 terencev v begunsko taborišče Goranov, v katerem se je za Sokolskimi stenami nad Gerovim zadrževalo okoli 10 družin, ki so uspele ubežati internaciji. Partizansko poveljstvo jih ni moglo zadržati pri sebi, pač pa jih je usmerilo na osvobojeno ozemlje v Liki. Zaradi italijanske ofenzivne operacije okoli Drežnice pa se niso odločili za nadaljevanje poti, pač pa so ostali v taboru pod Sokolskimi stenami še nekaj tednov. Proti koncu septembra so se begunci umagnili spet bliže domovom. Prešli so v Smrekovo drago pod Snežnikom. Tam so si uredili taborišče s kolibami iz smrekovega lubja.

V začetku novembra 1942, ko so videli, da ni nobene druge rešitve kot prezimitev v gozdu, so se

organizirali v bataljon in se preselili v novo taborišče v Šimenovih dolinah, kjer so borci Notranjskega odreda zgradili veliko barako in več manjših kolib, v taborišču pa je bilo tudi nekaj zalog hrane, predvsem krompirja, žita in mesa. V to taborišče so se preselili, ker je bilo ugodnejše zaradi oskrbe, saj so hrano tudi sami nabirali na zapuščenih poljih okoli Babne police, ki je bila požgana v ofenzivi, vsi prebivalci pa internirani na Rabu. Vodo so nosili od izvirka Bele vode in iz Županovega laza.

V začetku decembra 1942 je bilo v taborišču 97 ljudi, od katerih je bilo 20 partizanov, ki so stražili taborišče, patruljirali in skrbeli za obnavljanje zalog. Partizanske enote so medtem pripeljale v tabor še nekaj družin z Notranjske, Primorske, eno celo z Gorenjske. Ob takšni sestavi je razumljivo, da namen te enote ni bil operativna dejavnost, pač pa zavarovanje in preživetje partizanskih družin. V decembru so prišli v tabor tudi rekovalessenti iz Šercerjeve brigade, še prej pa tudi rekovalessenti iz bolnišnic.

19. decembra je Vaška straža iz Pudoba, Grahovega, Blok in Begunj ob pomoči italijanske vojske iz Gerovega prodrla pod Snežnik in napadla taborišče, za katerega so očitno vedeli. Stražar, ki je bil oddaljen okoli 700 m od taborišča, je pravočasno opozoril na bližajoče se vojake. Velika večina se je uspela pravočasno umakniti, zajeli so le družino Antona Avsca, ženo in tri otroke, ki so bivali v kolibi nekoliko bližje stražarskemu mestu, medtem ko je desetletnega sina Antona Avsca mlajšega rešil eden od partizanov. Mamo in

sestri so Italijani odpeljali, očeta Antona Avsca starejšega pa so belogardisti ustrelili, ležečega v postelji v baraki. Taborišče so uničili, požgali barake in potrebščine.

Avsec Anton je bil edina žrtev napada v taborišču. Pri Županovem lazu pa je imel bataljon tudi dve kravi, ki so jih pasli stari pastir Milan – Melhior Matko in dva fantiča, Jože in Pavel Maslo, stara med 12 in 14 let. Vse tri so ujeli, fanta so zaprli, Melhiorja Matka pa so Italijani ustrelili pri Starem trgu.

Prebivalci, prepuščeni samim sebi, so se po ogledu razdejanja odločili, da si postavijo novo taborišče v Jarmovcih. Tam so z veliko truda zgradili brunarice in zemljanke iz hojevega lesa. Pestilo jih je pomanjkanje hrane, predvsem so izkopavali skrite zaloge v okolici prejšnjega taborišča. Šele konec januarja so dobili pomoč v hrani od partizanske karavle nad Loško dolino. Tako so ob skrajnem pomanjkanju preživeli zimo. Spomladi naj bi postavili novo taborišče bližje Grajševki, na Požarjih. V začetku aprila 1943 pa je poveljstvo tabora ugotovilo, da je treba taborišče razseliti, ker je bilo pridobivanje hrane vedno težje. Okrožno politično vodstvo je sklenilo, da jih preseli v Belo krajino. Odšli so prek Travne gore in Kočevskega roga skupaj s partizani in od tam v Belo krajino, kjer je bil 'Slivniški' bataljon 14. maja 1943 dokončno ukinjen.

Dr. Aleksander Gala – Peter je zapisal: 'Enoto sem obiskoval dvakrat tedensko. Sprva ni bilo videti kakšnih težjih obolenj, vsakokrat pa me je posebej pretreslo, kako težko se prebijajo skozi zimo

in glad. Sam sem videl in jih poslušal koliko so prehodili do Sokolov in nazaj pod Snežnik. Po napadu so se začeli zlasti pri otrocih kazati znaki podhranjenosti, ozebljene, dosti je bilo presadnih pik, vnetji ušes, skorbuta, srbečice in garij. Čudil sem se kako močni so bili, da so preživeli hudo zimo v pomanjkanju hrane, obutve in toplih oblačil. Kot zdravnik sem bil zelo vesel odločitve prisotnih vodstev spomladi 1943, da se bolne in oslabele pripadnike te enote pošlje na osvobojeno ozemlje v Belo Krajino.

Zdravstveno osebje, ki je delovalo v bolnišnicah:

Andrijanič Boris, magister farmacije,
Gala dr. Aleksander - Peter,
Grahek Branko, magister farmacije,
Gadjijev dr. Murat-Mišo,
Kanoni dr. Janez,
Kavčič Pavla, medicinka,
Košak Martina,
Magajna dr. Bogomir,
Mlinar Vojko, medicinec,
Maselj dr. Cirila,
Pintarič dr. Ivan,
Pišot dr. Václav,
Ravnihar dr. Božena,
Saje dr. Jure,
Žnidarsič dr. Ludvik.

Podatki o posameznih bolnišnicah in civilnem taborišču

SLOVENSKA VOJNO PARTIZANSKA BOLNIŠNICA NA PREZIDANSKEM BERINŠČKU POD SNEŽNIKOM NA HRVAŠKI STRANI MEJE

Slovenska partizanska bolnišnica je delovala od začetka do konca septembra 1942 na severozahodni strani Prezidanskega Berinščka. Postavili so tri šotore in nadstrešek za kuhinjo. Taborišče bolnišnice je bilo na višini okrog 1080 m na ploščadi, ki je bila pokrita z gostim drevjem.

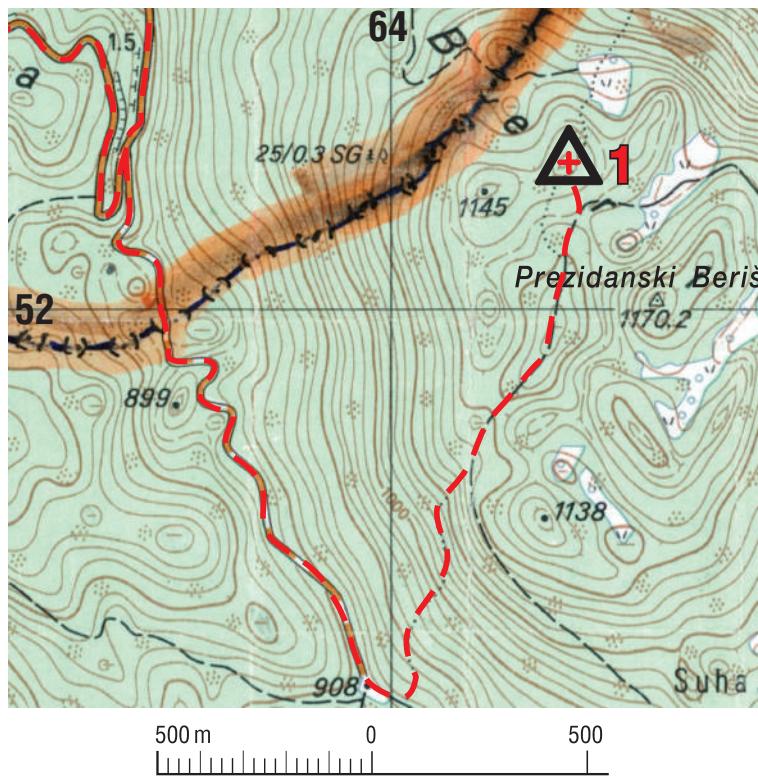
Tu je našlo zavetje 5 ranjencev, 3 bolniki in osebje z dr. Aleksandrom Gala-Petrom.

Pri kuhanju hrane so zelo pazili, da se dim ne bi videl in so zato kurili drva brez lubja. S hrano jih je oskrboval Loški odred. Po vodo so hodili v bližnje studence na Županovem lazu ali k Belim vodam.

Konec septembra 1942 so bili obveščeni, da Italijani in belogardisti vedo, kje je bolnišnica na

Prezidanskem Berinščku. Zato so na hitro vse skupaj pospravili, organizirali prenos ranjencev in bolnikov ter se premaknili v smeri Belih vod v bližino Škodovnika na koncu Šimenovih dolin.

Pot do bolnišnice na Prezidanskem Berinščku

Od Županovega Laza gremo po poti v Leskovo dolino do križišča, tu zavijemo levo do meje – do tu je 1,4 km. Nadaljujemo še 1 km po isti poti do k. 908. Pri k. 908 zavijemo levo pod kotom 90 stopinj, gremo po strmem pobočju skozi gozd približno 450 m, da pridemo do slabe gozdne poti.

Tu zavijemo v levo in gremo naprej po tej poti do k. 1170. Od tu do bolnišnice Prezidanski Berinšček je 1 km hoda.

a/ **Azimut** od spomenika b/ **Koordinate:**

Županov laz do bolnice
Prezidanski Berinšček

Az = 140 °

X = 52 100

D = 2200 m

Y = 64 520

SLOVENSKA VOJNO PARTIZANSKA BOLNIŠNICA V ŠIMENOVIH DOLINAH POD SNEŽNIKOM NA HRVAŠKI STRANI MEJE

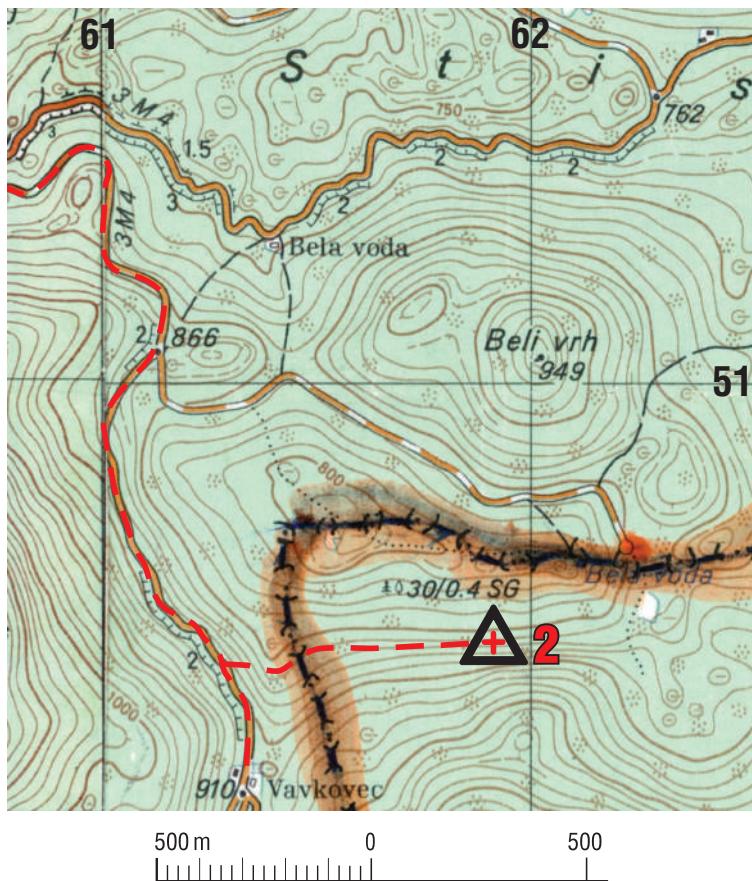
Bolnišnica je delovala od konca septembra do sredine oktobra 1942. Iz Prezidanskega Berinščka se je bolnišnica morala na hitro umakniti v smeri Belih vod pod Škodovnikom. Pot ni bila lahka, ker so morali nositi del nepokretnih ranjencev. Šotore so postavili na dnu vrtače, ki jih je zakrivala pred pogledi. Taborišče se je opazilo šele, ko si prišel do same vrtače.

V začetku je bilo zelo težko zaradi pomanjkanja sanitetnega materiala. Kasneje so s Primorske po zvezah redno dobivali zdravila. Za hrano so dva-krat dnevno skrbeli domačini.

Dober streljaj od bolnišnice so civilisti kmalu postavili taborišče Slivniškega bataljona, kar je og-

rožalo konspiracijo bolnišnice. Zato so se morali umakniti in preseliti bolnišnico v bližino Soško-vih lokvic na koncu Županovega Laza.

Pot do bolnišnice v Šimenovih dolinah

Od izhodišča pri Županovem Lazu gremo po cesti, ki vodi v Leskovo dolino do k. 812 in po levi poti naprej do gozdarske koče Vavkovec 5 km.
24 Od te gozdarske koče do bolnišnice je 400m.

Celotna dolžina poti od Županovega Laza do Vavkovca je okrog 5 km (glej priloženi zemljevid M:1:25000).

a/ **Azimut** od Škodovnika b/ **Koordinate**

/k.1048/ do bolnice
v Šimenovih dolinah

Az = 344 °

X = 51 380

D = 520 m

Y = 61 860

HRVAŠKA PARTIZANSKA BOLNIŠNICA BROJ 7 POD SNEŽNIKOM

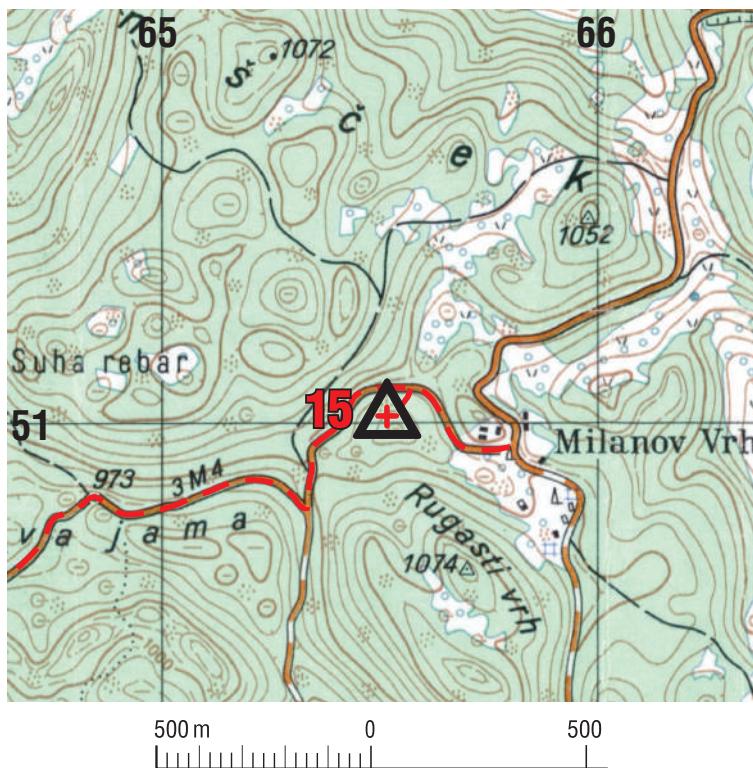
O tej bolnišnici imamo zelo malo podatkov. V glavnem so to podatki iz ustnega izročila domačinov z Milanovega Vrha - izjava dr. Pavle Pukl, in iz hrvaške knjige Slavka Malnarja: Čabrske žrtve fašizma (SDP Čabar i Matica hrvatska Ogranak u Čabru, 2009).

Barake so bile v neposredni bližini zaselka Milanov Vrh v gozdu ob cesti na Jarmanovec.

Bolnišnica je verjetno delovala od leta 1942, naprej pa ni podatkov. Delovala je v lesenih barakah, ki jih je malo pred vojno zgradila staro jugoslovanska vojska takrat, ko so gradili tako imenovano Rupnikovo linijo. Iz ustnih podatkov se da zaključiti, da je malo pred vojno veliko notranjskih rezervistov imelo tu v bližini Milanovega Vrha svoje orožne vaje. V teh barakah je

bila vojaška 'posadna enota', ki je čuvala te objekte, v njih tudi vadila na obrambni liniji proti Italiji. Od spomenika v Milanovem vrhu do bolnišnice je približno 450 m. V teh barakah je delovala hrvaška bolnišnica Broj 7. V stiskah je slovensko vodstvo te barake večkrat uporabljalo. Še posebej se je to pokazalo kot dobrodošlo v hudi zimi leta 1944/45, ko so po odobritvi hrvaške Komande mesta Čabar naši zasedli eno od njihovih barak.

Težavno pot od Hriba do hrvaške bolnišnice Broj 7, okrog 5-6 km daleč po slabi gozdni poti, so morali prehoditi in prenesti vse težke ranjence.

Vodstvo slovenskih partizanskih bolnišnic pod Snežnikom je še danes hvaležno hrvaškim partizanom in Komandi mesta Čabar za njihovo pomoč, oskrbo in razumevanje.

Pot do bolnišnice Broj 7

Od slovenske vojno partizanske bolnišnice Stari trg (k. 996) do bolnišnice Broj 7 na Milanovem Vrhu je okrog 5 km dobre poti.

a/ **Azimut** od spomenika b/ **Koordinate**
v Milanovem Vrhu
do bolnišnice Broj 7

Az = 283 °

X = 50810

D = 340 m

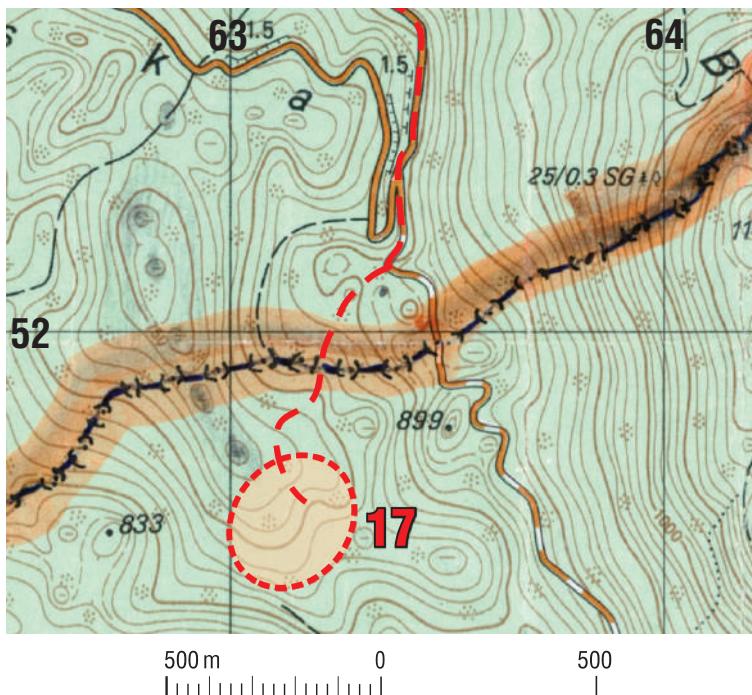
Y = 65320

SLOVENSKO CIVILNO TABORIŠČE /SLIVNIŠKI BATALJON/ POD SNEŽNIKOM NA HRVAŠKI STRANI MEJE

Delovalo je od začetka novembra 1942 do 19 decembra 1942, ko je bilo napadeno in uničeno. Sam Slivniški bataljon je deloval od 2. septembra 1942 do 14. maja 1943. Taborišče se je nahajalo v Šimenovih dolinah severno od kote 1039. V taborišču je bila velika baraka, približno 8×14 m, okrog nje 9 manjših kolib, baraka za kuhinjo in shrambo. V taborišču je bilo več kot 90 ljudi: 37 otrok do 14 let, 7 starejših od 50 let, 10 mater z otroki, 2 ženi z dojenčki, 20 partizanov za stražo, 23 sposobnih za delo, nepoznano število rekonvalescentov iz bolnic in brigad.

Pot do taborišča

Iz Županovega laza gremo po poti za Leskovo dolino. Na prvem križišču zavijemo levo in pridemo do plošče Civilnega taborišča, od koder zraven plošče nadaljujemo pot do vrha (stražar). Gremo preko meje (črne pike na drevesih) in od tu se pot spušča 300 m po vlaki navzdol in tam na naši levi strani opazimo na skali rdečo zvezdo - znak za civilno taborišče.

a/ **Azimut** od kote Bele vode do Taborišča b/ **Koordinate**

$$Az = 117^\circ$$

$$D = 1200 \text{ m}$$

$$X = 51\ 780$$

$$Y = 63\ 180$$

SLOVENSKA VOJNO PARTIZANSKA BOLNIŠNICA STARI TRG POD SNEŽNIKOM NA HRVAŠKI STRANI MEJE

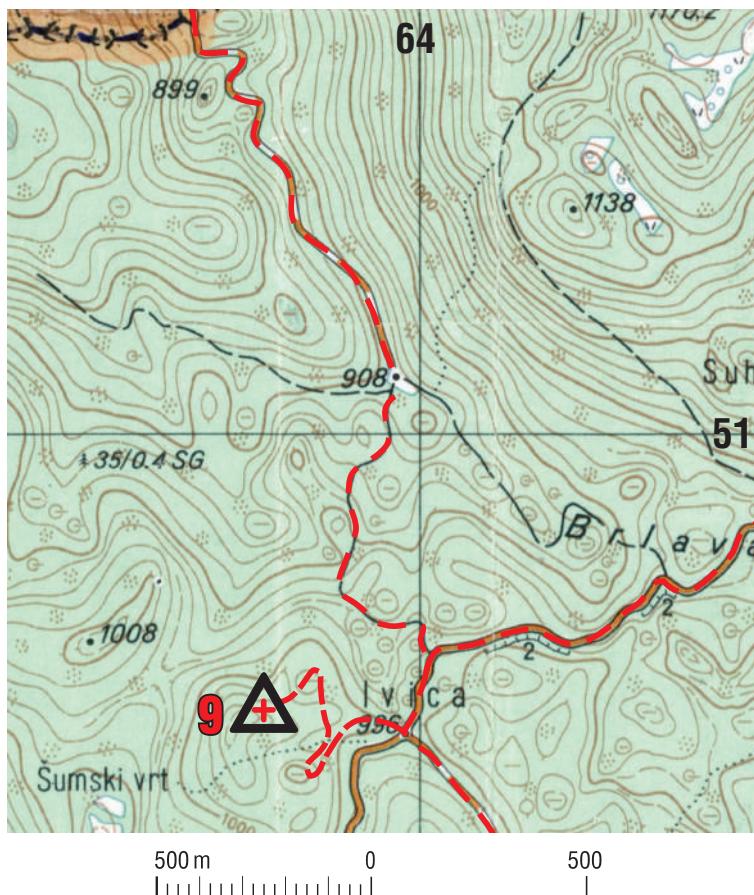

Bolnišnica je delovala od sredine decembra 1943 do konca vojne.

Bolnišnico so začeli graditi v začetku decembra 1943 in jo sredi decembra istega leta tudi končali. Predhodno so morali pripeljati velike količine gradbenega materiala. Material je daroval lesni trgovec Vilhar. V tajnosti so ponoči pripeljali material do odrejene točke in ga od tam znosili do gradbišča. Delo so opravili izbrani partizani iz Tomšičeve brigade, ki so bili vešči tega dela. Zgradili so štiri barake za 40 težkih ranjencev, za osebje in za kuhinjo. Kasneje so dogradili še peto barako za kirurške namene. Barake so bile dolge ... in široke ... Te barake še danes stojijo in jih oskrbuje ZB iz Loške doline.

Skupaj je bilo v barakah okrog 40 ležišč za ranjence. Postelje so prinesli iz italijanskih vojašnic, katerih je bilo zelo veliko ob jugoslovansko-italijanski meji. V začetku delovanja bolnišnice je bila upravnica dr. Cirila Maselj. Pri kirurških posegih je pomagal dr. Ivan Pintarič iz premične kirurške ekipe 15. divizije.

Zaradi velikega pritiska četnikov, Ljotićeve vojske in drugih kvizlinških enot se je morala partizan-

ska bolnišnica Zalesje iz Brkinov v začetku januarja 1945 preseliti v blok delujočih bolnišnic Stari trg, Podob in Hrib. V bolnišnico Stari trg je prišlo del ranjencev in del osebja z dr. Mohamedom Gadžijevim- Mišom. On je bil ruski vojaški zdravnik, ki je pobegnil iz nemškega transporta in se pridružil partizanom v Brkinih, kjer je uspešno vodil partizansko bolnišnico Zalesje. Po odhodu dr. Pišota in dr. Gadžijeva je bolnišnico do konca vojne vodil Vinko Stančič.

Pot do bolnišnice Stari trg:

Od izhodiščne točke Županov laz gremo po poti za Leskovo dolino 1,4 km do križišča (pred velikim ovinkom) po levi poti do meje. Od meje se začnemo spuščati v dolino do naslednjega križišča k. 996. Pot od meje do k. 996 je dolga 2,3 km. Od k. 996 na desni strani poti je do bolnišnice je 250 m.

a/ **Azimut** od kote 908 b/ **Koordinate**
do Stari trg

Az = 205 °
D = 750 m

X = 50 360
Y = 63 540

SLOVENSKA VOJNO PARTIZANSKA BOLNIŠNICA PODOB POD SNEŽNIKOM NA HRVAŠKI STRANI MEJE

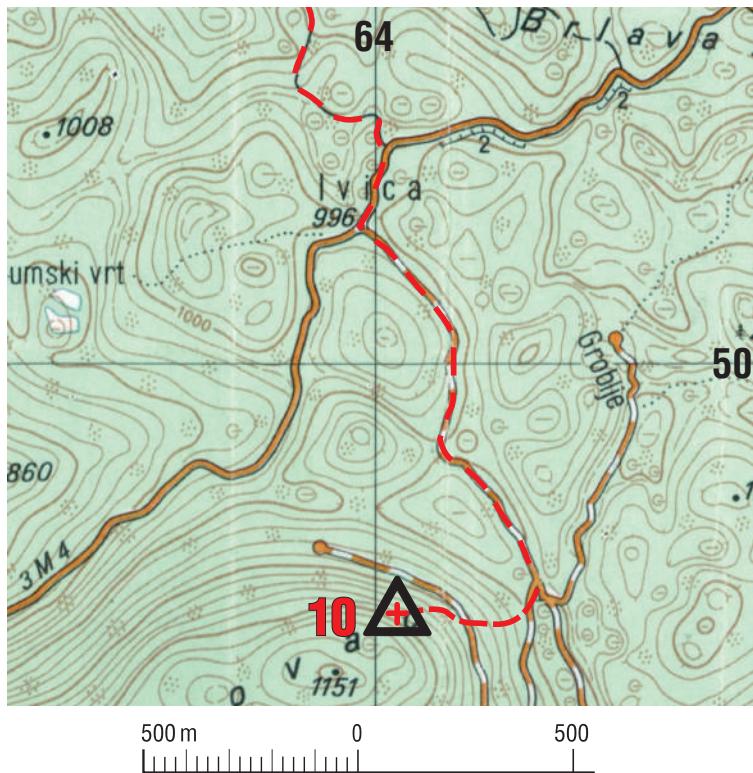

Bolnišnica Podob je delovala od konca maja 1944 do konca vojne na Jermanovcu v bližini k. 1151. Postavljena je bila v mali dolinici s štirimi barakami v zelo gosto poraščenem gozdu na višini 1100 m. Pot od gozdne poti do bolnišnice je zelo strma in dolga okoli 300 m.

V štirih barakah je bilo prostora za 40 težkih ranjencev. Četrta baraka je bila namenjena samo za operacije. Imeli so velike težave s preskrbo za vodo, hrano in kurjenjem, a so te probleme uspešno reševali z neverjetno partizansko iznajdljivostjo in improvizacijami. Prvi vodja te bolnišnice je

bil dr. Julij Saje. Kasneje mu je sledil dr. Vaclav Pišot, njemu pa dr. Ivan Pintarič in na koncu vojne še Vinko Stančič.

Pot do bolnišnice Podob

Od izhodišča v Županovem Lazu gremo do križišča, kjer zavijemo levo - hodimo približno 1,2 km - in pridemo do meje. Tam je v bližini na desni strani plošča Civilnega taborišča. Po sorazmerno dobrì gozdni poti se spuščamo v dolino do križišča, kjer je k. 996. V bližini – cca 250 m – je na

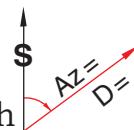
desni strani bolnišnica Stari trg. Od meje do k. 996 je približno 2 km poti. Na križišču, k. 996, zavijemo po levi poti do novega križišča k. 996. Dolžina poti je približno 2,2 km. Tu se v bližini nahaja bolnišnica Podob. Na desni strani je ob cesti narisana puščica, ki nas usmerja visoko v hrib do bolnišnice Podob. Od puščice do bolnišnice Podob je okrog 360 m zelo strme poti.

a/ **Azimut** od kote 996 b/ **Koordinate**
do bolnice Podob

Az = 270 ° X = 49 220
D = 380 m Y = 64 020

LEGENDA

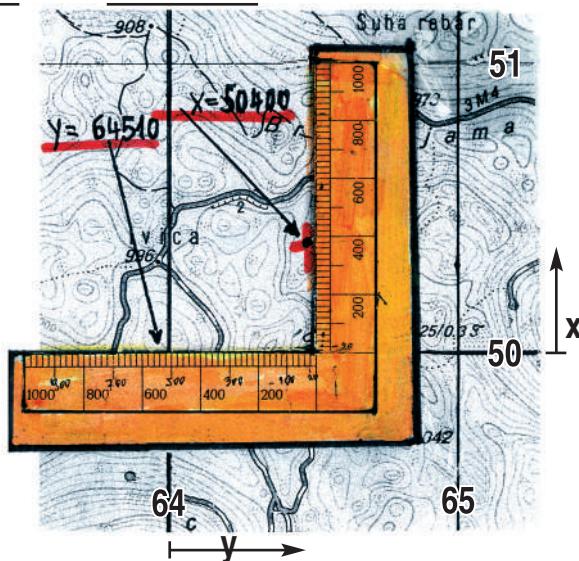
- steza do bolnice: -----
- mesto bolnice na karti
- Y = koordinatni podatki za geografsko dolžino
- X = koordinatni podatki za geografsko širino
- Z = nadmorska višina
- Az = azimut je s kompasom izmerjen
kot od severa v smeri urinega kazalca
do neke točke. Azimut ima tudi v metrih
izraženo daljino
- koordinate se merijo s koordinatomerjem
- kako merimo s koordinatomerjem?

Primer:

Y = 64510

X = 50400

Uporabljeni viri in literatura:

1. Ravnhar, dr. Božena - Nataša. 1996. *Partizanske bolnišnice na Notranjskem in SVPB (Snežnik)*, revija za zgodovino, literaturo in antropologijo, Ljubljana, Borec.
2. Gala, dr. Aleksander-Peter. 1972. *Partizanski zdravnik*, Ljubljana, Partizanska knjiga.
3. Avsec Anton, Mlakar Lojze, Šumrada Janez, *Notranjski listi I*, Stari trg pri Ložu 1977, Iz kronike snežniških partizanskih bolnišnic, Ljubljana, EPID-PARALELE.
4. Mikuž, dr. Metod. 1967. *Oris partizanske sanitete na Slovenskem*, str 209. Ljubljana, Borec.
5. Štritof Ladica, Koper, Slivniški bataljon.

Dimitrij-Mitja Jerič
Vodič po poteh slovenskih partizanskih bolnišnic
in civilnega taborišča pod Snežnikom
na hrvaški strani meje

Recenzent:
prof. Tone Avsec

Fotografsko gradivo:
Jože Omerzu

Fotografija na naslovnici:
Bolnišnica Stari trg
foto: Jože Omerzu

Izdelava skic:
Dimitrij-Mitja Jerič, Vilharjeva 1, 1370 Logatec

Lektoriranje:
Bojana Levinger

Izdajatelj:
Dimitrij-Mitja Jerič

Tisk:
VZA GO&VPD Vochl Anton s. p., Logatec

Naklada:
1100 izvodov

